

УДК 32.019.51 (477)

Ю. Ж. Шайгородський, *д-р політ. наук*

*Інститут політичних і етнонаціональних досліджень
ім. І. Ф. Кураса НАН України*

ОБ'ЄДНАВЧИЙ ПОТЕНЦІАЛ СУЧАСНОГО ПОЛІТИЧНОГО МІФУ

Стаття присвячена дослідженню сучасних процесів міфологізації масової свідомості. Доводиться доцільність використання консолідуючого, мобілізуючого потенціалу політичного міфу для здійснення прогресивних суспільних змін.

Ключові слова: міфологічна свідомість, цінності, суспільна аномія, політичний міф.

Вважається, що ХХІ ст. – це століття раціоналізму. Здавалося б, з розвитком наукового мислення міф має зникнути, поступитися місцем науковим поясненням. Разом з тим, "раціоналізм" сучасності ґрунтується на ірраціональних началах і, парадоксальним чином, багато в чому визначається ними. Більше того, – ірраціональні виміри отримують нове дихання. Лежать вони, передусім, у площині масової свідомості, в особливостях світосприйняття, як зазначав М. Еліаде, міфологічне мислення може залишити позаду свої колишні форми й адаптуватися до нової культурної моди, не зникаючи остаточно [1, с. 11]. Дійсно, нині міфи з'являються знову, змінюючи при цьому свою форму, пристосовуючись до нових цілей, але зберігаючи свій універсалізм, вдосконалюючи механізми впливу та функції. Під впливом сучасних трансформацій, змін, що торкнулися практично всіх сфер життєдіяльності людини, "модернізується" сутність міфу, відбувається його посилення (більшою мірою, ніж раніше) завдяки взаємодії з раціональним.

Мета статті – через дослідження причин посилення процесів міфологізації масової свідомості, розкриття мотиваційно-сислової функції міфу, довести доцільність використання позитивного, консолідуючого потенціалу політичного міфу для здійснення прогресивних суспільних змін.

Для досягнення зазначеної мети, важливими є звернення до основних характеристик міфологічної свідомості: синкретичності (злитості, нерозчленованості) міфу; нечутливості до суперечностей (несприйняття протиріч, оскільки основою міфу є фантазія); відсутності (незначущості) причинно-наслідкових зв'язків між предметами і явищами.

Міфологічна свідомість була не лише найдавнішою, але й "фундаментальною" формою пізнання світу, суспільства і людини. Міф виник із необхідності пізнання і усвідомлення природної і соціальної стихії, сутності людини і світу, створення своєрідних символічних систем для пояснення їх єдності. У міфологічних системах людина, як правило, не виокремлює і не відділяє себе від навколишнього світу, природи, соціуму. Космос, природа, людина і суспільство сприймаються як нерозривна єдність, цілісність, підпорядкована єдиному божественному закону.

Міфологічна свідомість "мислить" символами: бог, цар, герой, образ тощо. Символами означені й явища, процеси чи поняття, що стоять за ними. Це є можливим тому, що в міфологічній свідомості існує постійний, нерозривний, цілісний і несуперечливий зв'язок між усіма предметами, явищами, об'єктами в природі, в соціумі.

Міфологічна модель світу – це не лише цілісність, неподільність, нерозривність уявлень і пояснень світу, що будується на тотожності макро- і мікрокосмосу, природи і людини. Це ще й – синтез минулого, пояснення сьогодення та уявлень про майбутнє, поєднання буття кількох поколінь через створену соціумом систему цінностей, понять, традицій, культури. Міф був і, багато в чому, залишається основою смислотворення, життєвим дороговказом. Характерною особливістю міфу була і залишається здатність до створення ідеальної, несуперечливої і завершеної моделі світу, системи знань про навколишнє середовище і про місце людини в ньому як невідокремлюваної єдності. У цьому сенсі міф – конкретність і реальність, дійсність і майбуття.

У політико-філософському розумінні міф – це певний тип (спосіб) відображення й осмислення свідомістю зовнішньої реальності. Він дає людині можливість вписати все, що відбувається, події, явища, судження й оцінки дійсності в єдину історичну схему, структуру, "кодифікувати" їх та співвіднести із взірцями, які постійно репродукуються. Отже, міф задає як початок, так і кінець дії людини в певних умовах, уписуючи її в ієрархію суб'єктів і подій. Таким чином, міф націлює людину на повторення вже досягнутого, апробованого, засвоєного.

Саме міфологічною свідомістю було вироблено бінарні системи ознак, універсалізовано їх семантичність і, по суті, закладено основи оцінок, що стали підґрунтям ціннісних суджень. Підставою бінарних ознак були протиставлення (хронологічні: день – ніч, зима – літо; просторові: земля – небо, схід – захід; соціальні: чоловік – жінка, дитина – дорослий, свій – чужий тощо). Таким чином створювалась своєрідна міфоконструкція універсальних знакових комплексів, формувались основи ціннісних суджень, буття в межах цієї конструкції: гнів – милість, герой – ворог, життя – смерть, щастя – нещастя, дар – утрата тощо.

Вважається, що енергетичним підживленням міфів, зокрема національних, є архетипи. Архетипові особливості народу утворюються протягом всієї історії нації. Національна самосвідомість формується на основі міфів і є їх невід'ємною частиною. Точніше було б сказати, що історичні події стають значущими для нащадків, коли вони вписуються в структуру міфу. Під національною свідомістю розуміється "система колективних соціально-психологічних феноменів, сутністю яких насамперед є уявлення про свою спільноту як національну, окрему від інших спільнот" [2]. Багато феноменів національної свідомості мають міфологічний характер. За Л. Іоніним, крім політичного та культурного націоналізму варто виділяти ще й міфологічний як найбільш глибинний і фундаментальний [3]. До того ж, як вважають О. Донченко і Ю. Романенко, українському етносу міфологічне мислення притаманне більше, ніж багатьом іншим [4]. Щоправда, таке судження теж має дещо "міфологічний" характер, адже відповідних досліджень з використанням емпіричних методів у цьому напрямі не здійснювалося.

Спосіб мислення сучасної людини переживає своєрідний ренесанс міфологізації. Його ознаками є не лише зростання попиту на пророцтва, гороскопи, ворожок і знахарів, не лише відчуття безпорадності в боротьбі з природними стихіями, повідомлення про які заповнили інформаційний простір і які посилюють таким чином відчуття залежності від Космосу, від вищих, невідомих сил. Чи не основною ознакою сучасного стану масової свідомості є посилення відчуття небезпеки, недовіри, відчаю, відсутності чіткого вектора розвитку суспільства, орієнтирів власного життєвого планування. Серед ознак посилення міфологічної складової сучасної масової свідомості – послаблення віри в ефективність організації суспільства на раціональних засадах, розуміння того, що чимало суспільно важливих рішень приймається без оперття на них, а залежать від механізмів, які більшості громадян залишаються незбагненними. Саме тому лише на перший погляд парадоксальним виглядає посилення міфологічних складових світогляду, сплеск міфотворчості.

Відбувається цей процес протягом останніх десятиліть на тлі кардинальної зміни шляхів суспільного розвитку майже половини людства, коли стало очевидним, що "побудова комуністичного суспільства" є утопією. Замість глобального міфу про можливість побудови комунізму народжуються нові: про унікальність тих чи інших країн, шляхів їх розвитку, ролі у світі тощо. Крім того, міфотворення стало складовою добре відпрацьованої технології маніпулювання масовою свідомістю. "Перед нами постав міф нового типу – міф повністю раціоналізований. Нашому ХХ століттю – великій епосі технічної цивілізації – призначено було створити й нову техніку міфу, оскільки міфи можуть створюватися точно так само й відповідно до тих же правил, як і будь-яка інша сучасна зброя, будь то кулемети чи літаки. Це новий момент, що має принципове значення. Він змінить все наше соціальне життя" [5, с. 154]. Це, на перший погляд парадоксальне твердження Е. Кассіра, є спра-

ведливим, передусім, з огляду на процеси "технологізації" міфу, з огляду на ту мотиваційно-смыслову роль, яку насправді відіграє міф у процесах життєдіяльності, на його незримую присутність практично у всіх її сферах. Залишаючись ірраціональною конструкцією, міф, через взаємодію з політичною реальністю, сам раціоналізується, "монтується" в політику і як її інструмент використовується для досягнення цілком прагматичних політичних інтересів і цілей. Разом з тим, перетворення ідеї, явища, події на міф важко зафіксувати, як і його новий зміст.

На нашу думку, підґрунтям посилення сучасних процесів реміфологізації масової свідомості стали, передусім, процеси зламу існуючої тривалий час ціннісної системи. Дослідники аксіосфери виокремлюють кілька основних етапів ціннісних трансформацій, що відбувалися протягом останніх десятиліть [6–8 та ін.]. Точкою відліку в оцінках нинішнього стану, як правило, вважається система цінностей радянського суспільства. Починаючи з кінця 1980-х рр. відбувається переосмислення як на рівні окремих громадян, так і на рівні масової свідомості таких понять, як держава, свобода, гроші, особистість, демократія, право тощо. Під впливом кардинальних суспільних змін переглядаються життєві стратегії, цілі та орієнтації. Масова свідомість збагачується новими, але ще мало усвідомленими "образами": свобода вибору переконань, недоторканність приватної власності, невтручання держави в особисте життя громадян. Новим змістом наповнюються і такі цінності, як відповідальність, толерантність, справедливість тощо.

Для 1990-х рр. характерним стало розмежування політичних еліт, створення впливових економічних угруповань. Посилилися процеси матеріальної поляризації. Виявилися ціннісні розколи на національному та етнічному ґрунті. Цінності того періоду класифікуються переважно як інтегруючі чи дезінтегруючі. Їх особливістю вважається одночасна "різновекторність". Це означає, що такі цінності, як освіченість, професіоналізм, справедливість, чесність, порядність, можуть і об'єднувати, і роз'єднувати людей [9; 10].

Разом з тим, саме цей і, багато в чому, наступні періоди суспільного розвитку характеризуються незбалансованістю політичних, економічних, моральних, культурних цінностей, ціннісних і поведінкових орієнтацій. Уявлення про добро і зло, про справедливість і несправедливість, моральність і аморальність набувають фрагментарності і "використовуються" задля досягнення власних або групових інтересів. Для визначення такого "розбалансованого" стану соціальної системи Е. Дюркгеймом введено, а Р. Мертоном [11] та Е. Фроммом розвинуто поняття аномії (з давньогрецької – беззаконня, відсутність норм) як стану суспільства, що характеризується розпадом системи суспільних цінностей, відсутністю чітких правил і норм поведінки, коли стара ієрархія цінностей руйнується, а нова ще не склалася. Цей стан породжує моральну нестійкість особистості, дезорганізує суспільні структури, порушує суспільну рівновагу [12].

Коли сувора реальність розвіює довіру до держави, влади, політичних партій, коли зростає соціальна напруга в суспільстві, коли поглиблюється зневіра в ефективність організації суспільства виключно на раціональних засадах, – виникають найсприятливіші умови для посилення міфологічної складової соціально-політичної сфери. Міфологізуються саме поняття "політика", явища і процеси, що в масовій свідомості пов'язуються з нею.

В умовах нестабільності політичної системи проблема пошуку ефективного інструментарію, який би допоміг зрозуміти, пояснити, змодельювати, а відтак і подолати невизначеність подальшого суспільного розвитку, стає украй актуальною. За таких обставин будь-яка ідеологія як система усталених ідей, уявлень і поглядів навряд чи буде спроможною "самотужки" створити несуперечливий образ політичної реальності. Тому в нагоді їй стає міфологія як засіб орієнтації в політичному середовищі та фактор впливу на політичні цінності, політичну свідомість і політичне життя суспільства в цілому. Невипадково поняття "політична психологія", "політична ідеологія" і "політична міфологія" все частіше використовуються як споріднені для аналізу змін у суспільній свідомості, переосмислення політичних ідеалів і цінностей.

Політичне міфотворення стало неодмінною ознакою сучасної складної і багатовимірної дійсності. Міф стає потужним засобом впливу на масову свідомість, маніпулювання нею, невід'ємною складовою політичного управління. Суспільна свідомість, за таких умов, готова сприйняти будь-які утопічні проекти, відгукнутись на будь-які футуристичні прогнози.

Водночас, аналізуючи вплив міфотворчості на політичну свідомість і буття, варто застерегтися від його трактування винятково в негативному контексті. Міфологічні конструкції – цілісні й універсальні. Універсальність такої конструкції полягає ще й у її специфічній спрямованості. З одного боку, міф націлений на усунення суперечностей чинного порядку, його легітимації, а з іншого – є підґрунтям оновлення, нищення чинного і розбудови нового соціального і політичного устрою, нових норм і зразків поведінки.

За умови послаблення легітимації існуючої системи, наростання суперечностей, нестабільності міф стає необхідною передумовою їх подолання. "Відомо, що міфологеми є ефективним механізмом адаптації в складних умовах. За допомогою міфів спочатку віртуально, а потім і в дійсності долають перепони, переборюють негаразди, перемагають ворогів" [13].

Не без "допомоги" політиків і політичних технологів – найактивніших міфотворців – масовою свідомістю міф сприймається переважно як негативне явище: часто використовується як синонім "неправди", "обману", "недостовірності", "омани", "фальші" тощо. Насправді ж міф, у тому числі (а, можливо, й передусім) політичний, виконує вкрай важливу функцію забезпечення цілісності світогляду, досягнення світоглядного консенсусу різних соціальних груп, а в кризових умовах, в умовах ціннісної невизначеності – стає своєрід-

ним захисним механізмом соціуму. Навіть тавруючи міф наведеними вище синонімами, їх автори (почасти несвідомо) використовують для аргументації інші міфи. Очевидно тому, що ні одна злагоджена побудова світосприйняття неможлива без них.

Міф не пояснює реальної дійсності, а використовує її для створення ілюзії, гармонійної конструкції, своєрідної системи координат свідомості, специфічного відтворення суспільних явищ. Як система, вибудована сукупністю символів (смислів, значень, образів), міфологія інтерпретує дійсність і надає їй несуперечливої аксіоматичності. Можливість знищити міф – це міф. Руйнування одного міфу неминуче призводить до створення нового. Деміфологізація призводить до ціннісних зсувів. Свідомість перебуває в стані, який Л. Фестінгер назвав когнітивним дисонансом [14].

Зіткнення у свідомості суперечливих знань і переконань, поведінкових настанов відносно якогось об'єкта чи явища викликає відчуття дискомфорту і бажання усунути або стерти суперечності. Людина буде шукати вирішення емоційного і когнітивного дисонансу в новому міфі. І це процес не індивідуального, а колективного пошуку. І вибудовуються міфи з розрахунку не на індивідуальну, а на масову свідомість, на натовп, який, як писав Г. Лебон, "ніколи не прагнув до правди, він відвертається від очевидності, яка не подобається йому, і воліє поклонитися омані, якщо тільки омана приваблює його. Хто вмів вводити натовп в оману, той легко стає його володарем; хто ж намагається привести його до тями, той завжди стає його жертвою" [15, с. 188].

Сучасний політичний міф створюється певним набором ідей-міфологем. Такі політичні міфи, як демократія, соціалізм, ариїство тощо, які мають за певних умов максимальний аргументативно-легітимуючий ефект, ніби кочують від однієї культури до іншої, від епохи до епохи в "очікуванні" сприятливого ґрунту для відродження. Як підкреслює А. Атанесян, однією з особливостей багатьох пострадянських держав було, з одного боку, "прищеплення" міфів, характерних для західноєвропейської культури (в основному пов'язаних з можливостями демократизації й побудови громадянського суспільства, здійснення ринкових реформ і лібералізації, міждержавної інтеграції і т. п.); з іншого боку, відбувалося відродження національних міфів, особливо в перші роки незалежності, де героїчне минуле народу відіграло основну роль [16].

В сучасних умовах міф усе більше набуває раціональних ознак, хоча б з тієї точки зору, що стає інструментом раціональної політики, яка використовує його для реалізації прагматичних цілей. У ситуації прагнення до створення єдиного, цілісного світогляду, прийняттого для суспільства, за браком засобів реалізації виникає сучасний політичний міф. А в нинішніх умовах невизначеності, наростання всеохоплюючої кризи він починає діяти як своєрідний захисний механізм соціуму.

Останнє особливо важливо в періоди ціннісних трансформацій. Це добре розуміють міфотворці, коли активно використовують ціннісну складову для маніпулювання масовою свідомістю. Йдеться, зокрема, про "регулювання" цінностей, коли, залежно від обставин, політики апелюють до "прагматичних" чи "гуманістичних" ідеалів. Традиційно спрацьовує так звана ідеалізація цінностей, спрямування їх на майбутнє (покоління, соціальних груп, країни в цілому) та абсолютизація цінностей (використання в промовах, передвиборчих програмах певного набору загальнолюдських цінностей, які є актуальними за будь-яких політичних обставин, – свобода, справедливість, патріотизм, мир тощо).

Нові міфи поєднують раціональне й ірраціональне знання вже в нових ідеологічних і політичних умовах, він є характерною рисою історичної пам'яті народу і сучасних оцінок природного і соціального світу. Поєднання раціонального та ірраціонального знання у сучасному міфі, опертя його на суспільну психологію з усіма її вадами і сильними сторонами робить міф стійким і гнучким, особливо коли він набуває ознак предмета віри й легенди, що Україна вже європейська демократична держава. Він може виникнути і природним шляхом в колективній свідомості і бути створеним штучно за допомогою соціальних технологій. обов'язковим у ньому є легендарність, утопізм, віра в природне і надприродне. А головне – предмет сучасного міфу (реальний чи ірреальний) має відповідати, хоча б частково, змісту міфів, що Україна вже інтегрувалася в глобалізоване, інформаційне суспільство, і це повинно сприйматися як правда. Найбільш стійкими є міфи, що містять частку позитивного знання.

Продукуючи символи і значення, міф наповнює політичні процеси новим культурологічним змістом, внаслідок чого змінюються політичні пріоритети, а відтак і сенс взаємовідносин влади з громадянами. Нереалізований, ірраціональний міф дезінтегрує суспільну свідомість, руйнує політичну стабільність.

Привабливість тієї чи іншої ідеї, ступінь її сприйняття суспільством прямо залежить від рівня її міфологічності. Саме тому будь-яке політичне явище чи політичний процес неможливо аналізувати, виходячи лише з їх змісту, адже вони є своєрідним результатом соціокультурної міфотворчості.

Мало створити міф. Важливо надати стійкості його конструкції, інакше його чекає руйнація. Міф має постійно "підживлюватись" практичними діями, що надаватимуть міфологічній конструкції стійкості і, водночас, гнучкості. Натомість, нерідко відбувається поступове руйнування навіть "гіперміфологізованих" процесів і явищ через оцінку реальної політики. Показовими, у цьому контексті, є результати соціологічного опитування, проведеного в листопаді 2011 р. щодо оцінки практичних дій влади в напрямі європейської інтеграції. Більшість респондентів (55,8%), вважають, що дії української влади не відповідають її євроінтеграційним деклараціям, лише

12,3% дотримуються протилежної думки. При цьому практично кожний третій опитаний (31,8 %) вказав, що йому важко відповісти на це запитання. Загалом же майже половина українців (46,5%) дотримуються думки, що нинішня зовнішня політика України не відповідає її національним інтересам, 32,6% респондентів вважають, що ця політика лише частково відповідає інтересам України, і лише 8,0% – що зовнішня політика України повною мірою відповідає національним інтересам держави. Важко було відповісти на це запитання 12,8% опитаних. З тим, що зовнішня політика України є економічно ефективною, погодилися лише 11,4%, не погодилися – 70,2% (18,2% – не змогли визначитись) [17].

Серед "гіперміфологізованих" – міф про чемпіонат "Євро-2012", який об'єднає зусилля українців та влади в розбудові економічної і соціальної інфраструктури; міфи про професійну армію як гарантію безпеки держави, про НАТО як єдино можливий шлях інтеграції України у світову систему безпеки, про "закон один для всіх", про можливість "поліпшення життя вже сьогодні". Серед зникаючих сьогодні міфи про неоліберальну стратегію розвитку держави, про "євроінтеграцію вже найближчим часом", про "газову трубу" як аргумент у системі надійного енергозабезпечення, міф про те, що "завдяки" нерозвиненості фондового ринку економічна криза не зачепить Україну, міф про СОТ і конкурентоспроможність українських товарів на зовнішніх ринках і, нарешті, міф про дієву та ефективну владу в Україні. У політичному міфі знаходимо символізацію й гіперболізацію фактів і явищ суспільного життя, проте, за визначенням, він сприймається як реальність, над якою не замислюються. Таким чином, система символів, яка складає основу міфотворчості, може бути використана по-різному, тобто для сприяння як позитивним, так і негативним суспільним явищам. Складність політичної міфотворчості полягає в тому, що вона виникає у вигляді реакції на динаміку й суперечності політичного середовища і не завжди можна передбачити наслідки її впливу на масову свідомість.

Підсумовуючи викладене, зазначимо:

- Міфотворчість природна для суспільства: стабілізуючи світ, міф знижує ступінь його невизначеності. Жодне суспільство не може обійтися без міфологізації. І будь-яка комунікація в сучасній ситуації пов'язана з процесами реміфологізації, без чого неможлива будь-яка маніпуляція, де головне – видати уявне за дійсне, штучну ілюзорну конструкцію за реальність.
- Міф – це специфічна форма створення і поширення інформації, і використання його можливостей для створення "образу" майбутнього може мати неабиякий позитивний ефект суспільної інтеграції.
- Міф поєднує раціональне й ірраціональне знання, він є не лише характерною рисою історичної пам'яті народу, але й сучасних оцінок політичного і соціального світу. Поєднання раціонального та ірраціонального знання

в міфі, опертя його на суспільну психологію з усіма її вадами і сильними сторонами робить міф стійким і гнучким, особливо коли він набуває орієнтаційних ознак. Використання вже існуючих (наприклад "європейського") і сприйнятих суспільством міфів потребує їх посилення раціональними, практичними складовими. У такому разі міф стає ефективним політичним засобом досягнення цілей.

- Предмет міфу (реальний чи ірреальний) має відповідати, хоча б частково, змісту міфу і сприйматися як правда. Найбільш стійкими є міфи, що містять частку позитивного знання.
- Міф виконує важливу соціальну функцію, – він створює колективну ідентичність членів суспільства. Завдяки цьому соціум як спільнота одержує свою безперервність (тотожність, гомогенність).
- У сприйнятті й прийнятті політичного міфу як підстави політичних дій і рішень превалює фактор віри. У тому сенсі, що для повної та адекватної реалізації програми необхідно вірити в її успішність. Віра в реалізацію, доцільність, правильність реформ, наміченого курсу супроводжувала всі великі (як у позитивному, так і в негативному сенсі) перетворення.
- Суспільству об'єктивно потрібні орієнтири у вигляді міфів, які б визначали подальший складний перебіг української історії, створювали відчуття безпеки й частково знімали соціальну напругу.
- Гіпотетичність, ймовірнісний характер глобальних політичних змін має потребу в заміщенні браку абсолютних гарантій фактором віри. Однак в індивідуальній і масовій свідомості політичні міфи закріплюються завдяки, насамперед, демонстрації реальних прикладів – фактів і подій, що свідчать про "справжність" політичного міфу та його наслідків.
- Дієвий міф може стати підґрунтям досягнення визначених пріоритетів через їх сприйняття масовою свідомістю, сприяти консолідації українства для здійснення прогресивних суспільних змін.
- Головна особливість політичного міфу полягає в тому, що він може стати реальністю.

Політична міфотворчість посилюється за умов, з одного боку, прагнення до створення єдиного, цілісного світогляду, який схвально сприймається суспільством, з іншого – за умов браку реальних засобів його утвердження. В ситуації невизначеності напрямів стратегічного розвитку держави, суперечливих їх тенденцій, політичний міф починає діяти як захисний механізм, що запобігає розпаду соціуму. Якщо основу міфотворчості складатиме система позитивних символів, то вона може бути використана для здійснення прогресивних суспільних змін.

1. *Элиаде М.* Аспекты мифа / М. Элиаде ; пер. с фр. В. Большакова. – М. : Академический Проект, Парадигма, 2005. – 224 с. – (Технология культуры).
2. *Шестаковський О.П.* Потенціал концепції міфу Р. Барта при вивченні української національної свідомості [Електронний ресурс] / О.П. Шестаковський. – Режим доступу : http://www.soc4u.org.ua/theory/1/00_01.html. – Назва з титулу екрана.
3. *Ионин Л.Г.* Социология культуры : путь в новое тысячелетие. – 3-е изд., перераб. и доп. / Л.Г. Ионин. – М. : Логос, 2000. – 280 с.
4. *Донченко О.* Архетипи соціального життя і політика / О. Донченко, Ю. Романенко. – К. : Либідь, 2001. – 334 с.
5. *Кассирер Э.* Техника современных политических мифов / Э. Кассирер // Вестник Московского ун-та. – (Серия 7. Философия). – 1990. – № 2. – С. 153–164.
6. *Балакірева О.* Трансформація ціннісних орієнтацій в українському суспільстві / О. Балакірева / Укр. соціум. – 2007. – № 2 (19). – С. 7–9.
7. *Гельман В.Я.* Постсоветские политические трансформации. Наброски теории / В.Я. Гельман / Полис. – 2001. – № 1. – С. 15–29.
8. *Пилипенко В.* Людина за ринкових умов : вербальна поведінка та оцінка реформ / В. Пилипенко / Соціологія: теорія, методи, маркетинг. – 2006. – № 1. – С. 153–165.
9. *Горяинов В.П.* Эмпирические классификации жизненных ценностей россиян в постсоветский период / В.П. Горяинов / Полис. – 1996. – № 4. – С. 20–31.
10. *Мертон Р.* Социальная теория и социальная структура / Р. Мертон. – М. : АСТ, 2006. – 880 с.
11. *Мертон Р.* Социальная структура и аномия / Р. Мертон // Социология преступности (Современные буржуазные теории). – М. : Прогресс, 1966. – С. 299–313.
12. *Дюркгейм Э.* Самоубийство: социол. этюд / Э. Дюркгейм ; [пер. с фр. с сокр. под ред. В.А. Базарова]. – М. : Мысль, 1994. – 399 с.
13. *Лисенко В.* Символи позбавляються шат, або Руйнування штучних політичних міфів [Електронний ресурс] / В. Лисенко. – Режим доступу : <http://narodna.prawda.com.ua/rus/politics/468e168719b97/>. – Назва з титулу екрана.
14. *Фестингер Л.* Теория когнитивного диссонанса / Л. Фестингер ; пер. с англ. А. Анистратенко, И. Знаешева. – СПб. : Ювента, 1999. – 320 с.
15. *Лебон Г.* Психология толп / Г. Лебон ; [пер., предисл. И. В. Задорожнюка; вступ. ст. В.Н. Дружинина]. – М. : Ин-т психологии РАН ; КСП+, 1988. – 412 с.
16. *Атанесян А.* Публичная политика и технологии современной политической риторики / А. Атанесян [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.noravank.am/uploads/268/06_arthur_atanesyan.pdf

17. Третина українців – проти вступу до ЄС [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://news.dt.ua/POLITICS/tretina_ukrayintsiv__proti_vstupu_do_es-93742.html] – Назва з титulu екрану.

Транслітерований список джерел

1. Jeliade M. Aspekty mifa / M. Jeliade ; per. s fr. V. Bol'shakova. – M. : Akademicheskij Proekt, Paradigma, 2005. – 224 s. – (Tehnologija kul'tury). [in Russian]
2. Shestakovs'kyj O. P. Potencial koncepcii' mifu R. Barta pry vyvchenni ukrai'ns'koi' nacional'noi' svidomosti [Elektronnyj resurs] / O.P.Shestakovs'kyj. – Rezhym dostupu : http://www.soc4u.org.ua/theory/1/00_01.html. – Nazva z tytulu ekrana. [in Ukrainian]
3. Ionin L. G. Sociologija kul'tury : put' v novoe tysjacheletie. – 3-e izd., pererab. i dop. / L. G. Ionin. – M. : Logos, 2000. – 280 s. [in Russian]
4. Donchenko O. Arhetypy social'nogo zhyttja i polityka / O. Donchenko, Ju. Romanenko. – K. : Lybid', 2001. – 334 s. [in Ukrainian]
5. Kassirer Je. Tehnika sovremennyh politicheskikh mifov / Je. Kassirer // Vestnik Moskovskogo un-ta. – (Serija. 7. Filosofija). – 1990. – № 2. – S. 153–164. [in Russian]
6. Balakirjeva O. Transformacija cinnisnyh orijentacij v ukrai'ns'komu suspil'stvi / O. Balakirjeva / Ukr. socium. – 2007. – № 2 (19). – S. 7–9. [in Ukrainian]
7. Gel'man V. Ja. Postsovetskie politicheskie transformacii. Nabroski teorii / V. Ja. Gel'man / Polis. – 2001. – № 1 – S. 15–29. [in Russian]
8. Pylypenko V. Ljudyna za rynkovyh umov : verbal'na povedinka ta ocinka reform / V. Pylypenko / Sociologija: teorija, metody, marketyng. – 2006. – № 1. – S. 153–165. [in Ukrainian]
9. Gorjainov V. P. Jempiricheskie klassifikacii zhiznennyh cennostej rossijan v postsovetskij period / V. P. Gorjainov / Polis. – 1996. – № 4. – S. 20–31. [in Russian]
10. Merton R. Social'naja teorija i social'naja struktura / R. Merton. – M. : AST, 2006. – 880 s. [in Russian]
11. Merton R. Social'naja struktura i anomija / R. Merton // Sociologija prestupnosti (Sovremennye burzhuaznye teorii). – M. : Progress, 1966. — С. 299–313. [in Russian]
12. Djurkgejm Je. Samoubijstvo: sociol. jetjud / Je. Djurkgejm ; [per. s fr. s sokr. pod red. V. A. Bazarova]. – M. : Mysl', 1994. – 399 s. [in Russian]
13. Lysenko V. Symvoly pozbavljajut'sja shat, abo Rujnuvannja shtuchnyh politychnykh mifiv [Elektronnyj resurs] / V. Lysenko. – Rezhym dostupu : <http://narodna.ppravda.com.ua/rus/politics/468e168719b97/>. – Nazva z tytulu ekrana. [in Ukrainian]
14. Festinger L. Teorija kognitivnogo dissonansa / L. Festinger ; per. s angl. A. Anistratenko, I. Znaesheva. – SPb. : Juventa, 1999. – 320 c. [in Russian]

15. Lebon G. Psihologija tolp / G. Lebon ; [per., predisl. I. V. Zadorozhnjuka; vstup. st. V. N. Druzhinina]. – M. : In-t psihologii RAN ; KSP+, 1988. – 412 c. [in Russian]
16. Atanesjan A. Publichnaja politika i tehnologii sovremennoj politicheskoj ritoriki / A. Atanesjan [Elektronnij resurs]. – Rezhim dostupu: http://www.noravank.am/uploads/268/06_arthur_atanesyan.pdf [in Russian]
17. Tretyna ukrai'nciv – proty vstupu do JeS / [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu : http://news.dt.ua/POLITICS/tretina_ukrayintsiv__proti_vstupu_do_es-93742.html – Nazva z tytulu ekranu. [in Ukrainian]

Отримано 21.05.12

Ю. Ж. Шайгородский, доктор полит. наук

ОБЪЕДИНЯЮЩИЙ ПОТЕНЦИАЛ СОВРЕМЕННОГО ПОЛИТИЧЕСКОГО МИФА

Статья посвящена исследованию современных процессов мифологизации массового сознания. Доказывается целесообразность использования консолидирующего, мобилизующего потенциала политического мифа для осуществления прогрессивных общественных изменений.

Ключевые слова: мифологическое сознание, ценности, общественная аномия, политический миф.

Y. Zh. Shaigorodskyi, Doctor of Political Science

UNIFYING POTENTIAL OF MODERN POLITICAL MYTH

The article is devoted to the study of modern processes of mythological impact on mass consciousness. The expediency of the use of consolidating and mobilizing potential of political myth for progressive social changes is proved.

Keywords: mythological consciousness, values, social anomie, political myth.